

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№6(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 564 sahifa,
1-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Milliy xarakter tushunchasining pedagogik va aksiologik talqini.....	10
Usmonova Muattar Bahadirjonovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'zini o'zi anglashida muloqotning o'rni	14
Yaxshiboyeva Zuhra, Pardayeva Munisa	
Maktabgacha ta'lim tizimida sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirishning zamonaviy usullari	17
Dilsora Shodmonova	
Педагогические предпосылки развития билингвизма у детей в дошкольных образовательных учреждениях	24
Истамова Нигора Азимжановна	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida neyrogimnastika texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik asoslari.....	29
Saidova Nigora Olimovna, G'ulomova Shaxnoza Abdusalom qizi	
Jismoniy tarbiya va sport: iqtidorli yoshlarni tanlash, saralash va ularni maqsadli tayyorlashning zamonaviy yo'llari.....	32
Muxamedjanov Shovkat Muxrumovich	
Yoshlar ma'naviy-axloqiy tarbiyasida tarixiy xotira, milliy meros va qadriyatlardan foydalanishning pedagogik asoslari.....	36
Nomozov Muhammadyusuf Meyliqul o'g'li	
Sport tashkilotlarida rahbarlik qilish va boshqarish.....	40
Artikov Xayrulla Baxtiyarovich	
Formation and Development Stages of Terminology as a Scientific Discipline	44
Lola Mannobova	
Lexicographic Features of Onomastic Units in English and Uzbek Dictionaries	48
Berdiyeva Mashhura Tulqin qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining qobiliyat, qiziqish va o'rganish usullarini hisobga olgan pedagogik metodlar va dars rejaları	51
Abdullaeva Gulmira, Egamberganova Yorqinoy Ollobergan qizi	
Disputning ingliz romanlaridagi pragmatik va lingvokulturologik ko'rinishlari	55
Abdumalikova Diyoraxon Rafiqjon qizi	
O'yin texnologiyalarining aqliy rivojlanishida muammolari bo'lgan bolalar ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni	59
Abdunazarov Abdumutal Olimovich	
Auditoriyada va auditoriyadan tashqari jarayonda talabalar ijtimoiylashuvini rivojlantirish mexanizmlari	64
Alimova Gulrux Farhod qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ fikrlashni rivojlantirishda interaktiv o'yin texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari	70
Axtamova Mohinur O'tkir qizi	
Oilaviy zo'ravonlikka uchragan ayollarni qo'llab-quvvatlashda mahalla va ijtimoiy xizmatlarning o'rni	74
Dumarova Gulfira Kozimbekovna, To'liqinova Muxlisaxon Jamshid qizi	
O'zbek milliy romanchiligida tarixiy haqiqat va badiiy talqin (Xayriddin Sultonning "Yaldo kechasi" romani misolida)	78
G'aybulloyeva Parvina Samandar qizi	
Aqli zaif bolalarda kommunikativ faoliyatning ontogeneza shakllanishi	82
Hamraqulova Durdona Dilshod qizi	
Neuroeducation va Phygital Learning asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faolligini rivojlantirish metodikasi	87
Hikmatova Yulduz Nuritdinovna	

Autizm spektri buzilgan bolalarning ijtimoiy-pedagogik moslashuvining nazariy asoslari	91
<i>Shodmanxojiyeva Iroda Ne'matulla qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda o'yin texnikalarining roli	95
<i>Jamolova Farida Fatillo qizi</i>	
Ta'lim qardosh tillarga yo'naltirilgan mtt direktorining boshqaruv kompetentligini rivojlantirish mexanizmlari (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida)	98
<i>Jumagulova Gulziya Madiyarovna</i>	
Oliy ta'limda talabalarning raqamli taqdimot va ommaviy nutq ko'nikmalarini axborot texnologiyalari vositasida takomillashtirish	103
<i>Junaydullayev Oxunjon Kaxorjon o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'yin texnologiyalari orqali nutq malakalarini rivojlantirish	107
<i>Maqsuda Maxsudovna Murodova</i>	
O'zbek tilida "nur" so'zining ko'chma ma'nolari	113
<i>Maxbuba Axatova</i>	
Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashda raqamli texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari	116
<i>Misirova Nodira Tovbayevna, Nosirova Dilfuza Sa'dullayevna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilida og'zaki nutqini shakllantirishdagi qiyinchiliklar	120
<i>Nabiyeva Xilola Abdulmuratovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ma'naviy-ma'rifiy qiyofasini shakllantirishning o'ziga xos xususiyatlari... ..	123
<i>Niyozova Maftuna Normaxmat qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan integratsiyalash asosida ekologik tafakkurni shakllantirish.....	126
<i>Norbo'tayeva Iroda Yunusovna</i>	
Suzish vositalari yordamida talabalarning qo'l va oyoq mushaklarini rivojlantirish metodikasi	130
<i>Nosirov Sardor To'lqinjon o'g'li</i>	
Bo'lajak pedagoglarning metakognitiv kompetensiyasini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	134
<i>Nosirova Ra'no Xamidovna</i>	
Dual ta'limda oliy ta'lim va maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning mazmuni.....	137
<i>Qoraboyeva Zohidaxon To'lanboyevna, Tursunbayeva Sevara Abdullo qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar nutqida noverbal vositalarning roli.....	142
<i>Qurbanova Surayyo Tuynazar qizi, Maqsudboyeva Dilbar Olimjon qizi</i>	
Texnologiya fanini o'qitishda integrativ yondashuvning pedagogik zarurati va nazariy asoslari	146
<i>Qurbonmurotov Eldor Abdusaidovich</i>	
O'zbekistonning zamonaviy ta'lim muhitida o'zbek-rus bilingvizmi sharoitida o'quvchilar nutqining psixolingvistik xususiyatlari.....	149
<i>Qurdasheva Bonu Bexzod qizi</i>	
Xorij olimlari tadqiqotlarida prosotsial xulq-atvor namoyon bo'lishining o'rganilishi	153
<i>Rahimova Sarvinov Odilboy qizi</i>	
Musiqqa fanlarini o'qitishda inquire-based learning texnologiyasidan foydalanish metodlari.....	157
<i>Raximova Dilbar Rizakulovna</i>	
Maktab rahbarining qaror qabul qilish uslubi pedagogik jamoa ijtimoiy faolligini rivojlantirish omili sifatida..	161
<i>Raximova Maryam O'tkir qizi</i>	
Yosh sportchilarda yurak-qon tomir tizimining morfofunksional adaptatsiyasi va sportchi yuragi fenomeni..	173
<i>Alimova Nasiba Adxamovna</i>	
Mintaqaviy iqtisodiyotda turizm klasterlarini rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari.....	179
<i>Kurbonova Kamola Ilxomovna</i>	
Nutq madaniyati va notiqlik san'ati	183
<i>Mamadaliyeva Lola Shailyasovna</i>	
Molekulyar fizikada klasster yondashuvi asosida masalalar yechish samaradorligini oshirish	188
<i>Mirzamuratov Baxodir Fayzullayevich</i>	
Oliy o'quv yurtlari, sport tashkilotlari va sport marketingi tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning zarurati.....	192
<i>Samatov Javlonbek Abdukayumovich</i>	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini texnologiya darslarida turli materialdan amaliy ishlarni tashkil qilish metodikasi	195
<i>Sanakulov Xamrakul Rizakulovich, O'roqova Nigina Botirjon qizi, Xoliqulova Ozoda Shuxratovna</i>	
Modern Teaching Methods in English Language Learning.....	199
<i>Sarvinoz Abdulhakimova</i>	
Erkin Vohidov ijodining o'rganilishi	202
<i>Shahnoza Muhammadiyeva</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida nutqiy faoliyatni rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	205
<i>Shopulatova Nasiba Umirovna</i>	
Yuqori intensivlikdagi atsiklik yuklamalar ta'sirida futbolchilar organizmi funksional holatining yoshga oid xususiyatlari.....	208
<i>Shukurova Sayyora Sa'dullaevna, Kadirov Abdurashid</i>	
Talabalarda badiiy did va estetik tarbiyasini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	211
<i>Temirov Murodjon Anvarovich</i>	
The Role of Authentic Materials in Teaching English for Specific Purposes: Implications for Tourism Students.....	215
<i>Toshmamatova Marjona Olimjon kizi</i>	
Neyrokognitiv rivojlanish va bolalarning maktabga psixologik tayyorgarligi o'rtasidagi bog'liqlik	220
<i>Toshpo'latova Mahina Farxod qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda terminologik tafakkurni rivojlantirishning nazariy asoslari	224
<i>Umaraliyeva Shahlo Sayfullo qizi</i>	
Artistic Pedagogy as a Basis for Developing Spiritual-Communicative Culture in Student Youth: Pedagogical Foundations	228
<i>Umarova Malika Khisabidinovna, Orifjonova Kamolabonu Kozimbek qizi</i>	
Pragmatic Competence and Cultural Adaptation in EFL Contexts: Challenges and Pedagogical Implications.....	232
<i>Veronica Khatamova</i>	
Ta'lim tojik tilida olib boriladigan maktablarda morfologiya o'qitish muammosi	236
<i>Xojiyeva Iroda Zokirjon qizi</i>	
Innovatsion yondashuv asosida "Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish" modulini o'qitish metodikasi muammo sifatida	240
<i>Zaxro Yo'ldashovna Shanasirova</i>	
Interaktiv topshiriqlar orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining chet tiliga bo'lgan qiziqishlarini individuallashtirish	246
<i>Nishonova Gulchehra Ravshanjon qizi</i>	
The Role of Project-Based Learning and Artificial Intelligence Technologies in Enhancing Foreign Language Students' Academic Achievement and Motivation.....	250
<i>Olimov Sh. Sh., Zaripov K. Ya.</i>	
Mechanisms for Assessing Academic Achievements in the Finnish Education System and the Possibility of their Adaptation In Schools In Uzbekistan	254
<i>Saytbekova Svetlana Saylaubaevna</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalar bilan innovatsion texnologiyalar yordamida ekologik omillarni singdirish	257
<i>Xoldorova Mashxura G'ulomovna</i>	
Finlyandiya ta'lim tizimida o'quvchilarning o'zlashtirishini baholash mexanizmlari va ularni O'zbekiston maktablarida qo'llash istiqbollari.....	260
<i>Xudaybergenova Zuxra Isakovna</i>	
Jadidchilik harakati va uning pedagogik-ijtimoiy mohiyati hamda tamoyillari	263
<i>Yusupov Ma'mur Ma'rufovich</i>	
Проблемы нравственного воспитания личности в произведениях В. Распутина.....	269
<i>Рахимова Шахзода Равшановна</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik omillari	273
<i>Imamova Nasiba Xurramovna</i>	

Bo'lajak biologiya o'qituvchilarida tolerantlik madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari	276
<i>Xidirov Faxriddin Fozilovich</i>	
Транслингвальные практики русскоязычных мигрантов в условиях многоязычной среды	280
<i>Рахмонова Нилуфар Уткир кизи</i>	
Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarda leksik-grammatik komponentni diagnostika qilish metodlari	284
<i>Mamatkulova Lobar Tolibjonovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin texnologiyalari asosida bolalarning ta'limiy faoliyatini rivojlantirish.....	288
<i>Norqulova Ma'mura Husniddin qizi</i>	
Nutqdagi fonetik kamchiliklarning o'quv faoliyati va savodxonlikka ta'siri	293
<i>Xikmatova Saboxat Xusniddinovna</i>	
Oliy ta'limda sog'lom psixologik muhitni shakllantirish omillari	296
<i>Xusanbayeva Ziyoda Maxmutdjon qizi</i>	
Social-Psychological Factors of Increasing the Quality of Life	300
<i>Abdullaeva Ranazhon Matyakubovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy ko'nikmalarini rivojlantiruvchi zamonaviy o'quv topshiriqlarini ishlab chiqishning ilmiy-metodik asoslari.....	307
<i>Abdumalikova Gulchiroy</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tayanch hayotiy va fanga oid kompetensiyalarni shakllantirishning didaktik imkoniyatlari.....	311
<i>Adizova Nigora Baxtiyorovna, Sayfullayeva Dilnoza Amrullayevna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tili darslarida madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	316
<i>Azimova Maftuna Azizbekovna</i>	
Talabalarda lingvistik kompetensiyani rivojlantirishning pedagogik asoslari	321
<i>Eshbekova Dilnoza Ibraimovna</i>	
Boshlang'ich ta'lim o'quvchilarida moslashuvchanlikning psixologik xususiyatlari.....	324
<i>Fayziyeva Gulhayo Erkin qizi, Fatullayeva Manzura Idillo qizi</i>	
Naim Karimov talqinida Oybek badiiy tafakkurining biografik manbalari	327
<i>Jonpo'lotova Gulshoda Qobil qizi</i>	
Kurashchilarning kuch sifatini rivojlantirishda maxsus mashqlardan foydalanish	334
<i>Muxamedjanov Umidulla Fayzullayevich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda axloqiy idealni shakllantirishning ijtimoiy-pedagogik asoslari	337
<i>Saidova Malika Erkin qizi</i>	
Yengil atletika texnikalarini pedagogik mahoratni rivojlantirish metodikalarida qo'llash	340
<i>Sattarov Qarshiboy Narqulovich, Mirzayev Karim Mamarasul o'g'li</i>	
Yengil atletika mashg'ulotlarida shug'ullanuvchilarning tezkorlik va chidamlilik sifatlarini rivojlantirishning innovatsion metodikasi	344
<i>Sattarov Sardor Sunnatulloevich</i>	
Innovatsion rivojlanish asosida uzluksiz ta'limning integratsiyalashgan mazmunini modellashtirish metodologiyasi.....	348
<i>Umarov Lutfillo Murodilloyevich</i>	
Milliy maktablarda rus tilini o'qitishda raqamli ta'lim resurslari va veb-saytlardan foydalanish metodikasi....	352
<i>Xolmirzayeva Munira Jahongir qizi</i>	
Педагогические основы повышения профессиональной компетентности будущих преподавателей физического воспитания высших образовательных учреждений	357
<i>Мавлянов Бахром Сангирович</i>	
Раннее выявление и мониторинг кожных заболеваний с помощью искусственного интеллекта: интегрированные архитектуры, алгоритмы и перспективы клинического внедрения	361
<i>Э. Ш. Назирова, Ш. Б. Абдусаломова</i>	
Ingliz tilida modallikni ifodalash vositalari va ularning semantik xususiyatlari	368
<i>Abdujalilova Sarvinov Rashid qizi, Abdurazzokova Mehriniso Azimjon qizi</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Ona va farzand munosabatlarida etnomadaniy omillarning psixologik xususiyatlari..... 373 <i>Abdullayeva Dilbar Ubaydullayevna</i>
	O'quvchilarning gapirish ko'nikmalarini rivojlantirishda interaktiv metodlarning o'rni 378 <i>Abdurahmanov Muhammadjon G'ulomjonovich</i>
	Aralash ta'lim texnologiyalari asosida ta'lim jarayonini loyihalashning ilmiy-metodik asoslari..... 381 <i>Alibayev Sobir Xolboyevich</i>
	Formativ baholash jarayonidan foydalanib o'quvchilarning o'rganishga bo'lgan motivatsiyasini oshirish 386 <i>Amirkulova Dilnoza Zokir qizi</i>
	Bo'lajak tarbiyachilarni kasbiy-pedagogi faoliyatga tayyorlash tendensiyalari 389 <i>Artikbayeva Aziza Abror qizi</i>
	The Role of National Values in English and Uzbek Literature: a Comparative Study 392 <i>Ataniyazova Sohiba Xamidovna</i>
	Frans Kafka ijodining psixologik talqini..... 396 <i>Atayev Shukur-Ali Ayub-Aliyevich</i>
	Development of a Set of Health-Promoting Exercises for Middle-Aged Men 50-60 Years Old, Taking Into Account Physical Training 400 <i>Dehqonova Mahmuda Ortiqovna</i>
	Oliy ta'limda talabalarni jismoniy rivojlantirish metodikalari 404 <i>Imomov Asliddin Abdurazoqovich, Sattarov Qarshiboy Narqulovich</i>
	Современные мобильные технологии: эволюция и развитие..... 408 <i>Жураев Илхом Исхокович</i>
	Bo'lajak o'qituvchilarda kongruentlik kompetensiyasini rivojlantirishning mazmuni 413 <i>Kamalova Dilobar Tairovna</i>
	Methodology for Developing Communicative Competence of Future Teachers Based on Multimedia Tools..... 418 <i>Kudratova Sultonposhsha Otabek qizi, Khalilova Mukhlisa Ulug'bek qizi, Ziyotova Umida Otabek qizi</i>
	Raqamli ta'lim muhitida ona tili darslarida matn bilan ishlashni tashkil etish..... 423 <i>Erdanova Zamira Olimovna</i>
	Milliy sport turlari orqali talaba yoshlar bilan interfaol dars jarayonini tashkil etish..... 426 <i>Mirzayev Az'am Xudaynazarovich, Sattarov Qarshiboy Narqulovich</i>
	Pedagogika bitiruvchilarining kasbiy o'zini o'zi rivojlantirishga asoslangan barqaror bandligini ta'minlash modeli 430 <i>Omonova Mohiniso Maqsud qizi</i>
	Boshlang'ich ta'limda fanlararo integratsiyani sun'iy intellekt asosida takomillashtirishning pedagogik imkoniyatlari 435 <i>Panjliyev Jo'raqul Menglimamat o'g'li</i>
	Boshlang'ich ta'limda web-kvest topshiriqlardan foydalanish..... 440 <i>Saidova Gavhar Ergashovna, Itolmasova Oygul Sabritdinovna</i>
	Developing Communicative Competence in English Language Education Through Modern Interactive Methods 443 <i>Sativoldieva Shoxsanam Utkir qizi</i>
	Анализ современных подходов и их недостатков к совершенствованию методов повышения пропускной способности в разветвлённых оптических сетях связи 447 <i>Киямов Рахматулло Рузиевич</i>
	Психологические механизмы профилактики противоправного поведения несовершеннолетних (на примере Республики Казахстан) 452 <i>Тайтелиева Ақтолқын Битуқызы</i>
	Professional ta'lim muassasalarida o'quvchilarning stressga bardoshlilikini rivojlantirishning pedagogik modeli 459 <i>Islamova Fotima Shamsiddinovna, Aliqulova Nilufar Jumanazar qizi</i>
	The Importance of Developing an Exercise Complex for Preparing Para Armwrestlers for Competition..... 463 <i>Karimov Faxriddin Xurramovich</i>

Loyiha asosidagi ta'limda portfolio va baholash rubrikalari tizimi: boshlang'ich sinf o'quvchilarida kommunikativ kompetensiyani monitoring qilish.....	467
Maxmudova Zulxumor Alim qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilar uchun mustaqil ta'limni tashkil etish modeli	472
Muqimova Zulxumor Ziyataliyevna	
Methods for Developing Labor Productivity Through Increasing the Physical Activity of Enterprise and Organization Employees	477
Muxametov Axmad Muxametovich	
Developing Learner Autonomy Through Peer and Self-Assessment In EFL Classrooms.....	481
Rakhmonova Nodirakhon Mukhammadjonovna	
Oilaviy muhitning bolalar shaxsiy rivojlanishiga psixologik ta'siri	488
Xidoyatova Layli To'xtasinovna, Xursanova Mashhura Bobir qizi	
Tarbiyasi og'ir o'smirlarda ijtimoiy adaptatsiya va shaxslararo munosabatlar xususiyatlari.....	493
Elov Ziyodulla Sttorovich, Muxammadiyeva Gavhar Sirojiddin qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida nutq madaniyatini shakllantirishning ilmiy-nazariy masalalari va pedagogik shartlari.....	499
Nasriddinova Nasiba Alimjonovna	
Ingliz va o'zbek lug'atlarida frazeologik birliklarning berilishi va lug'atlardagi muammolar	505
Oqboyeva Zulfiya Bobonazarovna	
Gamifikatsiya texnologiyasi asosida talabalarning o'quv motivatsiyasini rivojlantirish	510
Yuldashev Sardarxon Rashitxon o'g'li, Sattarova Maftuna Ravshan qizi	
Argumentativ tuzilmalar va sintaktik modellar: aktiv/passiv konstruksiyalar va nominalizatsiya hodisasi	513
Utupova Oysapar Urazmatovna	
Yoshlarni sog'lomlashtirish jarayonida milliy va xalq o'yinlaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari... ..	516
Axmedov Gayratjon Kosimovich	
Introduksiya sharoitida dorivor valeriana (<i>Valeriana officinalis</i> L.) ning suv rejimi, biokimyoviy tarkibi va ildiz hosildorligi	522
Xamrayev Rashid Ravshan o'g'li, Omonova Dildora Uchqun qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni savod o'rgatishga tayyorlashda zamonaviy pedagogik va raqamli texnologiyalardan foydalanishning metodik asoslari.....	527
Go'zal Qurbonova	
Shaxmat mashg'ulotlari orqali talabalarda tafakkur va qaror qabul qilish ko'nikmalarini shakllantirish	532
Kulboyev Nodirjon Salaydinovich	
Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarining deontologik kompetensiyasiga oid G'arb pedagogik tafakkurining ilmiy-nazariy asoslari	535
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li	
Tabiiy fanlarni o'qitishda TIMSS yondoshuvining ahamiyati.....	539
Xoldorova Shahnoza Ismatjon qizi	
Zamonaviy raqamli texnologiyalar yordamida lingvokulturologik kompetensiyani rivojlantirish	544
Barotova Gulhayo Farhod qizi	
Uy ta'limidagi imkoniyati cheklangan bolalarning ijtimoiy-psixologik moslashuvi va ta'lim sifati monitoringi tahlili.....	548
Tojimatova Gavxarxon G'ulomjonovna, Pulatova Gulnoza Murodilovna	
O'quvchilarda tarixiy tafakkurni rivojlantirishda multimedia texnologiyalarining didaktik imkoniyatlari	554
Muhammadiyev Javlon Hayitboyevich	
Muammoli ta'lim asosida o'quvchilarda geografik bilimlarni rivojlantirishning ilmiy-metodik asoslari.....	558
Yovqochev Furqat Ulug'bek o'g'li	
Geografiya ta'limida 4k ko'nikmalarini rivojlantirishning innovatsion usullari.....	561
Yuldasheva Oyjamol Davronbek qizi	

OILAVIY MUHITNING BOLALAR SHAXSIY RIVOJLANISHIGA PSIXOLOGIK TA'SIRI

Xidoyatova Layli To'xtasinovna
O'zbekiston jurnalistika va ommaviy
kommunikatsiyalar universiteti o'qituvchisi

Xursanova Mashhura Bobir qizi
O'zbekiston jurnalistika va ommaviy
kommunikatsiyalar universiteti talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada oilaviy muhitning bolalar shaxsiy rivojlanishiga ko'rsatadigan psixologik ta'siri ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Oiladagi tarbiya uslublari, ota-onalar va farzandlar o'rtasidagi munosabatlar, emotsional muhit hamda ijtimoiy-psixologik omillarning bolaning xarakteri, dunyoqarashi, o'ziga bo'lgan ishonchi va ijtimoiy moslashuviga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, sog'lom oilaviy muhitni shakllantirishning bolalar shaxsiy kamolotidagi ahamiyati asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: oilaviy muhit, shaxsiy rivojlanish, psixologik ta'sir, bola tarbiyasi, ota-ona, emotsional muhit, ijtimoiylashuv, shaxs kamoloti, oilaviy munosabatlar, psixologik omillar.

Abstract: This article examines the psychological impact of the family environment on children's personality development. The study analyzes parenting styles, parent-child relationships, emotional climate within the family, and socio-psychological factors affecting the formation of children's character, worldview, self-confidence, and social adaptation. The importance of creating a healthy family environment for the comprehensive development of children's personalities is also substantiated.

Key words: family environment, personality development, psychological influence, child upbringing, parents, emotional climate, socialization, personal growth, family relationships, psychological factors.

Аннотация: В данной статье рассматривается психологическое влияние семейной среды на личностное развитие детей. Проанализированы стили семейного воспитания, взаимоотношения между родителями и детьми, эмоциональный климат семьи, а также социально-психологические факторы, определяющие формирование характера ребенка, его мировоззрения, уверенности в себе и социальной адаптации. Особое внимание уделено значению благоприятной семейной среды в процессе всестороннего развития личности ребенка.

Ключевые слова: семейная среда, личностное развитие, психологическое воздействие, воспитание детей, родители, эмоциональный климат, социализация, развитие личности, семейные отношения, психологические факторы.

KIRISH

Bugungi globallashuv va axborotlashuv jarayonlari jadallashib borayotgan sharoitda yosh avlodni har tomonlama barkamol, ma'naviy yetuk va ijtimoiy faol shaxs sifatida tarbiyalash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shaxs rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar orasida oilaviy muhit alohida o'rin tutadi. Chunki oila bolaning

ilk ijtimoiylashuv maktabi bo'lib, unda bola dastlabki hayotiy tajribalarni egallaydi, axloqiy me'yorlarni o'zlashtiradi, atrofda gilar bilan muloqot qilish ko'nikmalarini shakllantiradi hamda o'z shaxsining asosiy qirralarini rivojlantiradi. Shu sababli oiladagi psixologik muhit, ota-onalarning tarbiyaviy pozitsiyasi va oilaviy munosabatlar tizimi bolaning kelajakdagi shaxs sifatida shakllanishida muhim omil hisoblanadi.

Psixologiya fanida shaxs rivojlanishi biologik, ijtimoiy va psixologik omillarning o'zaro ta'siri natijasida yuzaga kelishi e'tirof etiladi. Biroq ushbu omillar orasida oilaning ta'siri eng barqaror va uzoq muddatli xususiyatga ega. Oilada hukm suradigan mehr-muhabbat, o'zaro hurmat, ishonch va qo'llab-quvvatlash muhiti bolaning emotsional barqarorligi, ijobiy o'zini baholashi hamda mustaqil fikrlash qobiliyatining rivojlanishiga xizmat qiladi. Aksincha, oiladagi nizolar, zo'ravonlik, e'tiborsizlik yoki tarbiyadagi nomuvofiqliklar bolaning ruhiy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatib, turli psixologik muammolarning yuzaga kelishiga sabab bo'lishi mumkin.

Zamonaviy ilmiy tadqiqotlar natijalari shuni ko'rsatadiki, oilaviy munosabatlarning sifati bolalarning nafaqat ruhiy holati, balki ularning ta'limdagi muvaffaqiyati, ijtimoiy moslashuvi va kelajakdagi kasbiy faoliyatiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ota-onalar tomonidan qo'llaniladigan demokratik tarbiya uslubi bolalarda mas'uliyat hissi, mustaqillik va tashabbuskorlikni rivojlantirsa, haddan tashqari avtoritar yoki befarq munosabatlar ularda qo'rquv, ishonchsizlik, ijtimoiy passivlik va agressiv xatti-harakatlarning shakllanishiga olib kelishi mumkin. Shu bois oilada sog'lom psixologik muhitni yaratish va uni mustahkamlash bugungi kunda pedagogika, psixologiya va sotsiologiya fanlarining muhim tadqiqot yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasida ham yosh avlod tarbiyasi va oilani qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilgan. Mamlakatimizda oilaning ijtimoiy institut sifatidagi mavqeini mustahkamlash, bolalarning huquq va manfaatlarini himoya qilish, ularning sog'lom va barkamol rivojlanishi uchun zarur shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Bunda oilaning tarbiyaviy salohiyatini oshirish, ota-onalarning pedagogik va psixologik bilimlarini takomillashtirish hamda sog'lom oilaviy munosabatlarni qaror toptirish muhim vazifa sifatida qaralmoqda.

Bolaning shaxs sifatida shakllanishi murakkab va uzluksiz jarayon bo'lib, uning muvaffaqiyatli kechishi ko'p jihatdan oiladagi psixologik iqlimga bog'liqdir. Oila a'zolari o'rtasidagi samimiy munosabatlar, o'zaro ishonch va hissiy yaqinlik bolaning o'z imkoniyatlarini namoyon etishi, o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlashi va jamiyatda munosib o'rin egallashiga yordam beradi. Shu bilan birga, oiladagi salbiy psixologik omillar bolaning emotsional rivojlanishi, xulq-atvori va ijtimoiy faoliyatida turli qiyinchiliklarni keltirib chiqarishi mumkin.

Mazkur maqolaning maqsadi oilaviy muhitning bolalar shaxsiy rivojlanishiga ko'rsatadigan psixologik ta'sirini ilmiy-nazariy jihatdan o'rganish, oilaviy munosabatlarning bola shaxsining shakllanishidagi o'rnini tahlil qilish hamda sog'lom oilaviy muhitni yaratishning ahamiyatini asoslab berishdan iborat. Tadqiqot davomida oilaviy tarbiya uslublari, emotsional qo'llab-quvvatlash, ota-ona va bola o'rtasidagi munosabatlarning psixologik jihatlari hamda ularning shaxs rivojlanishiga ta'siri keng yoritiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Oilaviy muhit va uning bolalar shaxsiy rivojlanishiga ta'siri psixologiya, pedagogika va sotsiologiya fanlarida keng o'rganilayotgan masalalardan biri hisoblanadi. Zamonaviy tadqiqotlar oiladagi emotsional iqlim, ota-onalarning tarbiya uslubi hamda oilaviy munosabatlarning sifati bolaning intellektual, ijtimoiy va ruhiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini tasdiqlamoqda.

Oilaviy tarbiya nazariyalarining rivojlanishida Bronfenbrennning ekologik tizimlar nazariyasi muhim o'rin tutadi. Olim bolaning rivojlanishi oila, maktab va jamiyat kabi mikro hamda makro muhitlar bilan uzviy bog'liq ekanligini ta'kidlaydi. Uning fikricha, oiladagi sog'lom munosabatlar bolaning psixologik barqarorligini ta'minlaydi va shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi ^[1].

Bowlby tomonidan ishlab chiqilgan bog'lanish (attachment) nazariyasi ham oilaning bola rivojlanishidagi o'rnini asoslab beradi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, ota-onalar bilan ishonchli emotsional bog'lanishga ega bo'lgan bolalarda o'ziga ishonch, muloqotga kirishuvchanlik va stresslarga bardoshlilik yuqori bo'ladi ^[2].

Santrockning tadqiqotlarida oiladagi ijobiy psixologik muhit bolaning kognitiv va emotsional rivojlanishiga bevosita ta'sir qilishi qayd etilgan. Muallif demokratik tarbiya uslubini bolalarda mustaqillik, mas'uliyat va ijtimoiy faollikni shakllantiruvchi muhim omil sifatida baholaydi ^[3].

Berk tomonidan olib borilgan ilmiy izlanishlarda ota-onalarning qo'llab-quvvatlovchi munosabati bolalarda ijobiy o'zini baholash hissini rivojlantirishi, oiladagi ziddiyatlar esa ruhiy zo'riqish va xulq-atvor muammolarini keltirib chiqarishi aniqlangan ^[4].

So'nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlar oiladagi emotsional intellektning bola rivojlanishidagi ahamiyatini ham yoritmoqda. Denham oilada hissiy qo'llab-quvvatlash va emotsiyalarni boshqarish ko'nikmalarini shakllantirish bolalarning ijtimoiy moslashuv darajasini oshirishini ta'kidlaydi ^[5].

UNICEF ekspertlari tomonidan e'lon qilingan hisobotlarda oiladagi zo'ravonlik va psixologik bosim bolalarning ruhiy salomatligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi, bu esa ularning ta'limdagi natijalari va ijtimoiy munosabatlarida muammolarni yuzaga keltirishi qayd etilgan [6].

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti tomonidan olib borilgan tadqiqotlar natijalari oiladagi sog'lom psixologik muhit bolalarda depressiya, xavotir va agressiv xatti-harakatlarning oldini olishda muhim omil ekanligini ko'rsatmoqda [7].

O'zbekistonlik olimlar tomonidan olib borilgan izlanishlarda ham oilaviy munosabatlarning bolalar tarbiyasidagi o'rni keng tahlil qilingan. Jumladan, M.G. Davletshin oiladagi ma'naviy muhit va ota-onalar namunasi yoshlarning shaxs sifatida shakllanishida asosiy omillardan biri ekanligini ta'kidlaydi [8].

Shuningdek, G'.B. Shoumarovning ilmiy qarashlarida oilaviy tarbiya va psixologik qo'llab-quvvatlashning bolalarning ijtimoiylashuvi hamda axloqiy fazilatlarini shakllantirishdagi ahamiyati asoslab berilgan [9].

Yuqoridagi ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, oilaviy muhit bolalar shaxsiy rivojlanishining eng muhim omillaridan biri hisoblanadi. Oiladagi ijobiy emotsional iqlim, demokratik tarbiya uslubi va sog'lom oilaviy munosabatlar bolaning har tomonlama barkamol rivojlanishiga xizmat qiladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda oilaviy muhitning bolalar shaxsiy rivojlanishiga psixologik ta'sirini o'rganishga qaratilgan ilmiy yondashuvlar va nazariy-uslubiy tamoyillardan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini shaxs rivojlanishi nazariyalari, ijtimoiylashuv konsepsiyasi, oilaviy tarbiya tamoyillari hamda zamonaviy rivojlanish psixologiyasi yo'nalishlari tashkil etadi.

Tadqiqot jarayonida ilmiy bilishning tahlil va sintez, induksiya va deduksiya, taqqoslash, umumlashtirish hamda tizimli yondashuv usullaridan foydalanildi. Ushbu usullar orqali oilaviy muhitning tarkibiy elementlari, jumladan, ota-onalar va farzandlar o'rtasidagi munosabatlar, oiladagi emotsional iqlim, tarbiya uslublari va psixologik qo'llab-quvvatlash omillarining bola shaxsining shakllanishiga ta'siri ilmiy jihatdan o'rganildi.

Tadqiqotda oilaviy muhit va shaxs rivojlanishi bo'yicha mahalliy hamda xorijiy olimlarning ilmiy ishlari, monografiyalari, darsliklari, xalqaro tashkilotlar hisobotlari va ilmiy maqolalari kontent-tahlil usuli asosida o'rganildi. Mavzu yuzasidan mavjud nazariy qarashlar tizimlashtirilib, ularning o'zaro bog'liqligi hamda amaliy ahamiyati baholandi.

Metodologik jihatdan ekologik tizimlar nazariyasi, bog'lanish (attachment) nazariyasi va ijtimoiy o'rganish nazariyasi asosiy konseptual yondashuv sifatida qabul qilindi. Mazkur nazariyalar oilaning bola rivojlanishidagi o'rni, ota-onalar bilan emotsional aloqalarning ahamiyati hamda oilaviy xulq-atvor namunalarning shaxs shakllanishiga ta'sirini izohlash imkonini beradi.

Shuningdek, tadqiqotda tizimli yondashuv asosida oilaviy muhitning psixologik, ijtimoiy va tarbiyaviy omillari o'zaro bog'liq holda tahlil qilindi. Oiladagi sog'lom psixologik muhit, o'zaro hurmat va ishonch, hissiy qo'llab-quvvatlash, demokratik tarbiya uslublari kabi omillarning bolalarning emotsional barqarorligi, ijtimoiy moslashuvi va shaxsiy kamolotiga ta'siri nazariy jihatdan asoslandi.

Tadqiqot natijalarining ishonchligini ta'minlash maqsadida turli ilmiy manbalardan olingan ma'lumotlar o'zaro solishtirildi, umumlashtirildi va mantiqiy tahlil qilindi. Natijada oilaviy muhitning bolalar shaxsiy rivojlanishidagi o'rni hamda sog'lom oilaviy munosabatlarni shakllantirishning psixologik mexanizmlari yuzasidan ilmiy xulosalar ishlab chiqildi. Mazkur metodologik yondashuv tadqiqot mavzusini har tomonlama yoritish va nazariy jihatdan asoslangan takliflar ishlab chiqish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Oilaviy muhit bolaning shaxs sifatida shakllanishida eng muhim ijtimoiy-psixologik omillardan biri hisoblanadi. Inson hayotining ilk davrlaridan boshlab uning dunyoqarashi, qadriyatlar, xulq-atvori va ruhiy xususiyatlari, avvalo, oilada shakllanadi. Shu sababli oiladagi munosabatlar tizimi, tarbiya usullari va emotsional muhit bolaning kelajakdagi ijtimoiy mavqei hamda shaxsiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, oilada hukm suradigan ijobiy emotsional muhit bolaning ruhiy salomatligi va shaxsiy kamolotining muhim sharti hisoblanadi. Ota-onalar tomonidan mehr-muhabbat, e'tibor va qo'llab-quvvatlashning namoyon etilishi bolada xavfsizlik hissini shakllantiradi. Bunday muhitda ulg'aygan bolalar o'z fikrlarini erkin ifoda etishga moyil bo'lib, ularda o'ziga bo'lgan ishonch darajasi yuqori bo'ladi. Natijada ular jamiyatga tez moslashadi, muloqotga kirishuvchan bo'ladi va ijtimoiy munosabatlarda faol ishtirok etadi.

Aksincha, oiladagi nizolar, zo'ravonlik, ota-onalar o'rtasidagi kelishmovchiliklar yoki bolaga nisbatan befarq munosabat bolaning psixologik rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Bunday sharoitda tarbiyalanayotgan bolalarda xavotir, qo'rquv, agressivlik, ijtimoiy yakkalanish va o'ziga ishonchsizlik kabi holatlar ko'proq uchraydi.

Tadqiqotlar oiladagi uzoq davom etuvchi nizolar bolaning emotsional barqarorligini susaytirishini hamda uning ta'lim faoliyatidagi natijalariga salbiy ta'sir etishini ko'rsatmoqda.

Oilaviy muhitning shaxs rivojlanishiga ta'sirini baholashda ota-onalarning tarbiya uslublari alohida ahamiyatga ega. Psixologiyada demokratik, avtoritar, liberal va beparvo tarbiya uslublari farqlanadi. Demokratik tarbiya uslubi bolaning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi, uning tashabbuskorligini qo'llab-quvvatlaydi va mas'uliyat hissini shakllantiradi. Ota-onalar va farzandlar o'rtasidagi o'zaro hurmatga asoslangan munosabatlar bolaning shaxs sifatida erkin rivojlanishiga imkon yaratadi.

Avtoritar tarbiya uslubida esa qat'iy nazorat va buyruqbozlik ustunlik qiladi. Bunday oilalarda bolalar ko'pincha ota-onalar talablariga bo'ysunishga o'rganadi, biroq ularda mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalari yetarli darajada rivojlanmaydi. Ayrim hollarda haddan tashqari qat'iy nazorat bolalarda qo'rquv, tortinchoqlik yoki tajovuzkorlikning shakllanishiga sabab bo'lishi mumkin. Liberal tarbiya uslubida esa bolaga ortiqcha erkinlik berilishi natijasida mas'uliyat hissining sust rivojlanishi kuzatiladi. Beparvo tarbiya uslubi esa bolaning psixologik va ijtimoiy rivojlanishiga eng salbiy ta'sir ko'rsatuvchi omillardan biri hisoblanadi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, oiladagi muloqot madaniyati bolaning kommunikativ qobiliyatlarini shakllantirishda muhim o'rin egallaydi. Oila a'zolari o'rtasida ochiq va samimiy muloqot mavjud bo'lgan hollarda bolalar o'z fikrlarini erkin bayon qilishga, boshqalarni tinglashga va muammolarni tinch yo'l bilan hal etishga o'rganadi. Bunday ko'nikmalar keyinchalik ularning ta'lim muassasalari, mehnat jamoalari va jamiyatdagi faoliyatida muhim ahamiyat kasb etadi.

Oiladagi emotsional qo'llab-quvvatlash ham bola shaxsining rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Ota-onalarning bolaga nisbatan samimiy munosabati, uning yutuqlarini e'tirof etishi va qiyinchiliklarni yengishda yordam berishi bolada ijobiy o'zini baholash hissini shakllantiradi. Natijada bola o'z imkoniyatlariga ishonadi, yangi bilimlarni egallashga intiladi va murakkab vaziyatlarda ham faol harakat qilishga moyil bo'ladi.

Bugungi kunda raqamli texnologiyalar va internetning keng tarqalishi oilaviy munosabatlarga ham ta'sir ko'rsatmoqda. Bir tomondan, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari ota-onalar va farzandlar o'rtasidagi muloqot imkoniyatlarini kengaytirsa, ikkinchi tomondan, virtual muhitga haddan tashqari bog'lanish oilaviy aloqalarning zaiflashishiga olib kelishi mumkin. Shu bois oilada raqamli madaniyatni shakllantirish va farzandlarning internetdan oqilona foydalanishini nazorat qilish zamonaviy tarbiyaning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Tahlil natijalari oilaviy muhitning bolalar shaxsiy rivojlanishiga ko'p qirrali ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi. Xususan, oiladagi sog'lom psixologik iqlim bolaning emotsional barqarorligi, ijtimoiy faolligi, o'ziga bo'lgan ishonchi va mustaqil fikrlash qobiliyatining rivojlanishiga xizmat qiladi. Oila a'zolari o'rtasidagi o'zaro hurmat, ishonch va qo'llab-quvvatlash munosabatlari esa bolaning barkamol shaxs sifatida shakllanishi uchun qulay shart-sharoit yaratadi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, oilaviy tarbiya sifati va psixologik muhitning ijobiyligi bolalarning ta'limdagi muvaffaqiyati, ijtimoiy moslashuvi va kelajakdagi hayotiy faoliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Sog'lom oilaviy muhitda voyaga yetgan bolalar ijtimoiy munosabatlarda faolroq, ruhiy jihatdan barqarorroq hamda turli hayotiy vaziyatlarga moslashuvchanroq bo'ladi. Shu sababli oilada sog'lom psixologik muhitni shakllantirish nafaqat alohida oila, balki jamiyat taraqqiyoti uchun ham muhim omil hisoblanadi.

Umuman olganda, olib borilgan nazariy tahlillar oilaning bolalar shaxsiy rivojlanishidagi o'rni beqiyos ekanligini ko'rsatdi. Ota-onalarning pedagogik va psixologik savodxonligini oshirish, oilada samimiy munosabatlarni rivojlantirish hamda bolalarning emotsional ehtiyojlariga e'tibor qaratish barkamol avlodni tarbiyalashning asosiy shartlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Oilaviy muhit bolaning shaxs sifatida shakllanishi va rivojlanishida hal qiluvchi omillardan biri hisoblanadi. Tadqiqot davomida oiladagi psixologik iqlim, ota-onalar va farzandlar o'rtasidagi munosabatlar, tarbiya uslublari hamda emotsional qo'llab-quvvatlashning bolalar shaxsiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi aniqlandi. Bola hayotining dastlabki bosqichlarida shakllangan oilaviy tajriba uning kelajakdagi dunyoqarashi, qadriyatlarini, xulq-atvori va ijtimoiy munosabatlarining asosini tashkil etadi.

Tahlillar natijasida oilada hukm suradigan sog'lom psixologik muhit bolalarda o'ziga ishonch, mustaqil fikrlash, mas'uliyat hissi va ijtimoiy faollik kabi sifatlarning rivojlanishiga xizmat qilishi aniqlandi. Aksincha, oilaviy nizolar, emotsional beqarorlik, beparvolik yoki zo'ravonlik holatlari bolaning ruhiy salomatligi va ijtimoiy moslashuviga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Shuningdek, demokratik tarbiya uslubining bolalar shaxsiy rivojlanishida eng samarali yondashuvlardan biri ekanligi, ota-onalar tomonidan ko'rsatiladigan mehr-muhabbat va psixologik qo'llab-quvvatlash esa bolaning barkamol shaxs sifatida shakllanishiga yordam berishi asoslandi. Tadqiqot natijalari oilaning nafaqat tarbiyaviy, balki psixologik va ijtimoiy institut sifatidagi ahamiyati yuqori ekanligini ko'rsatdi.

Ota-onalarning psixologik va pedagogik savodxonligini oshirish maqsadida ta'lim muassasalari hamda mahallalarda muntazam seminar-treninglar tashkil etish lozim.

Oilalarda sog'lom psixologik muhitni shakllantirishga qaratilgan targ'ibot ishlarini kuchaytirish, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlar orqali tarbiyaga oid ilmiy-amaliy tavsiyalarni keng yoritish maqsadga muvofiq.

Maktab psixologlari va ota-onalar hamkorligini rivojlantirish, bolalarning psixologik holatini muntazam monitoring qilib borish tizimini takomillashtirish zarur.

Oilaviy nizolarning oldini olish va ularni bartaraf etish bo'yicha psixologik maslahat markazlari faoliyatini kengaytirish hamda aholining ushbu xizmatlardan foydalanish imkoniyatlarini oshirish tavsiya etiladi.

Bolalar bilan samarali muloqot madaniyatini shakllantirish bo'yicha ota-onalar uchun amaliy qo'llanmalar va metodik tavsiyalar ishlab chiqish maqsadga muvofiq.

Raqamli texnologiyalar va internetdan foydalanish madaniyatini rivojlantirish, ota-onalarning farzandlar mediafaoliyati ustidan oqilona nazoratini kuchaytirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilishi lozim.

Ta'lim muassasalarida "Oila va bola psixologiyasi" mavzusidagi ma'rifiy tadbirlarni ko'paytirish, o'quvchilar va ota-onalar uchun psixologik maslahat xizmatlarini takomillashtirish zarur.

Davlat va jamoat tashkilotlari tomonidan oilani qo'llab-quvvatlash dasturlarini kengaytirish, ayniqsa ijtimoiy himoyaga muhtoj oilalar bilan individual ishlash mexanizmlarini kuchaytirish tavsiya etiladi.

Oilaviy tarbiya va bolalar rivojlanishi bo'yicha ilmiy tadqiqotlarni kengaytirish, hududlar kesimida oilaviy muhitning bolalar shaxsiga ta'sirini o'rganishga qaratilgan amaliy tadqiqotlar sonini oshirish maqsadga muvofiq.

Oila, maktab va mahalla hamkorligini mustahkamlash orqali bolalarning ma'naviy-axloqiy va psixologik rivojlanishi uchun yagona tarbiyaviy muhitni shakllantirish zarur.

Yakuniy xulosa sifatida ta'kidlash joizki, sog'lom oilaviy muhitni yaratish va mustahkamlash bolalarning barkamol shaxs bo'lib voyaga yetishining eng muhim shartlaridan biridir. Shu bois oilaning tarbiyaviy va psixologik salohiyatini oshirishga qaratilgan chora-tadbirlarni izchil amalga oshirish jamiyat taraqqiyoti va kelajak avlod kamoloti uchun muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. Cambridge: Harvard University Press, 2022 edition.
2. Bowlby J. Attachment and Loss: Attachment. New York: Basic Books, 2021.
3. Santrock J.W. Life-Span Development. 19th Edition. New York: McGraw-Hill Education, 2024.
4. Berk L.E. Development Through the Lifespan. 8th Edition. Boston: Pearson Education, 2023.
5. Denham S.A. The Emotional Development of Young Children. 3rd Edition. New York: Guilford Press, 2022.
6. UNICEF. State of the World's Children 2024. New York, 2024.
7. World Health Organization. Mental Health and Well-being of Children and Adolescents. Geneva, 2024.
8. Davletshin M.G. Yosh va pedagogik psixologiya. Toshkent: O'qituvchi, 2021.
9. Shoumarov G'.B. Oila psixologiyasi. Toshkent: Yangi asr avlodi, 2023.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.